

Yayın Geliş Tarihi: 20.11.2019

Yayın Onay Tarihi: 28.06.2020

DOI No: 10.35343/kosbed.649027

Ali YEŞİLDAL •

Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınmanın Politik Ekonomisi; Yerel Yönetimler ve Çok Düzeyli Yönetişim

*Political Economy of Environment and Sustainable
Development; Local Governments and Multilevel Governance*

Özet

Son yıllarda birçok ülkede çevre konusunda yerel yönetimlere büyük yetkiler verilmiştir. Bu durum çok düzeyli yönetim anlayışının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Özellikle Avrupa Birliği tarafından benimsenen ve üye ülkelerde yaygınlaştırılması kararlaştırılan çok düzeyli yönetim anlayışı ile yerel yönetimler çevre sorunları konusunda etkin olabilirler. Çünkü hem organizasyon hem de kaynakların etkin kullanımı konusunda yerel yönetimler başarılıdırlar. Çevrenin korunması ve doğal kaynakların restorasyonu için sağlam ve etkili bir yaklaşım ile politikanın, sürdürülebilir bir toplum için beklenen ulusal ve küresel stratejilerin uyumunu yansıtan temel özellikleri içermesi gerektiği savunulmaktadır. Buradan hareketle, bu çalışmanın temel iddiası iyi yönetişimin her boyutuyla sağlanmaya çalışılmasının yerelden ulusala doğru hızlı bir kalkınma sürecinin başlatılabileceğidir.

Anahtar Kelimeler; Çevre, Yerel Kalkınma, Yerel Yönetimler, Çok Düzeyli Yönetişim

Jel Kodları: H75, F64, O16.

Abstract

In recent years, local governments have been given great powers on the environment in many countries. This situation can be considered as a result of multi-level governance understanding. Local governments can be active in environmental issues, especially with the multi-level governance approach adopted by the European Union and decided to be disseminated in the member states. Because they are successful in both the organization and the efficient use of resources. It is argued that a sound and effective approach and policy for the protection of the environment and the restoration of natural resources should include the basic characteristics that reflect the alignment of the expected national and global strategies for a sustainable society. From this point of view, the main claim of this study is that attempting to provide good governance with all dimensions, a rapid development process can be initiated from local to national.

Keywords; Environment, Local Development, Local Governments, Multilevel Governance

Jel Codes: H75, F64, O16.

• Dr., Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kent Araştırmaları Merkezi, ORCID: 0000-0003-0927-7498, email: ayesildal41@gmail.com

Giriş

Dünya çapında artan çevre bilinci, dünyadaki ülkeleri çevre politikalarını düzenlemeye itmektedir. Gelişmekte olan ülkeler, her yıl milyonlarca insanın yaşamını olumsuz etkileyen hava ve su kirliliği ile biyolojik çeşitlilik kaybına aynı zamanda iklim değişikliğine neden olan ormansızlaşma dâhil dünyanın en acil çevresel ve doğal kaynak sorunlarına ev sahipliği yapmaktadır. Siyasal, finansal ve kurumsal kaynakların yetersizliği, geleneksel düzenleme araçları kullanılarak bu sorunların çözülmesi bu yöntemle pek mümkün olamamaktadır. Bu kısıtlamaların üstesinden gelmek hem iyi eğitimli politika analistlerini hem de politika oluşturmaya rehberlik etmek için titiz, nesnel araştırmaları gerektirmektedir.

Son yıllarda birçok ülkede çevre konusunda yerel yönetimlere büyük yetkiler verilmiştir. Bu durum çok düzeyli yönetim anlayışının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Özellikle Avrupa Birliği tarafından benimsenen ve üye ülkelerde yaygınlaştırılması kararlaştırılan çok düzeyli yönetim anlayışı ile yerel yönetimler çevre sorunları konusunda etkin olabilirler. Çünkü yerel yönetimler hem organizasyon hem de kaynakların etkin kullanımı konusunda başarılıdırlar. Çevrenin korunması ve doğal kaynakların restorasyonu için sağlam ve etkili bir yaklaşım ve politikanın sürdürülebilir bir toplum için beklenen ulusal ve küresel stratejilerin uyumunu yansıtan temel özellikleri içermesi gerektiği savunulmaktadır.

Hükümetlerin ve uluslararası örgütlerin artan farkındalığı, çevre yönetimi için küresel bir politikanın kurulmasında karşılaşılan ezici sorunların sistematik olarak karşı karşıya gelmesini amaçlayan birkaç girişimle sonuçlanmıştır. Bu durum, çevresel değişimleri, ekonomik gelişme kalıplarını ve sosyo-kültürel faktörleri hesaba katar. Sürdürülebilir bir toplum, şimdiki ve gelecekteki daha iyi bir yaşam için tatmin edici bir biçimde arzulanmak için kapsamlı fırsatla temel ihtiyaçların elde edilmesini destekler. Ekonomik sürdürülebilirliğin gerçekleşmesi için kalkınma önlemlerinin toplum içindeki mevcut kaynaklarla desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Sürdürülebilir bir toplumdaki kaynak tabanının, istenmeyen çevreyi kirleten maddelerin, mevcut kaynakların ve ekonomik büyümenin etkili, verimli ve adil bir şekilde kullanılmasınıyla güçlendirilebileceği ileri sürülmektedir.

1.Küreselleşme, Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınma

'Sürdürülebilir kalkınma' kavramı uzun bir geçmişe sahiptir. Sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilirlik kavramı, genellikle, on sekizinci, on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın başlarından itibaren ekonomistler, filozoflar, bilim insanları ve yazarların ortaya attığı fikirlerle ilgilidir (Lumley ve Armstrong, 2004:368). Bu açıdan sürdürülebilir kalkınma gelecek kuşakların ihtiyaçlarını karşılayabilme olanağından ödün vermeksizin günümüz kuşaklarının ihtiyaçlarını karşılayabilecek bir kalkınma modeli olan "sürdürülebilir kalkınma", 20. yüzyıl sonlarına doğru dünya gündemine girmiş ve 1990'lı yıllarda imzalanan uluslararası antlaşmalarla küresel bir uygulama planı haline gelmiştir.¹ 1987 yılında Brundtland Komisyonu tarafından tanıtılan terim, politikacılar ve sivil toplum

¹ <http://www.surdurulebiliralkinma.gov.tr/temel-tanimlar/>

örgütleri tarafından hızla benimsenmiştir. Kısa zamanda ulusal ve uluslararası politika gündeminde, uluslararası müzakerelerde ve politik ve popüler söylemde temel bir kavram haline gelmiştir. Çevresel sürdürülebilirliği, sosyal refahı ve ekonomik kalkınmayı uzlaştırmayı vaat eden bu kavramın cazibesi kolayca anlaşılabilir (Stevenson,2015:3). Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili literatür kendi içinde ayrı bir tür olmasına rağmen, enerji güvenliği, su ve iklim değişikliği de dahil olmak üzere sınırları aşan uluslararası meseleler açısından kavram daha iyi anlaşılabilir olmaktadır (Vivekanandan,2009:47).

Öte yandan küreselleşme sürecinde, küresel ticaret, yatırım ve finansın hacminde ve değerinde kayda değer bir büyüme olmuştur. Uluslararası ekonomik ilişkilerin, çevre kalitesi ile bir bağlantısı olduğu tespit edildiğinden, bu durumun doğal çevre için önemli etkileri vardır. Uluslararası ekonomik ilişkilerin çevre sorunlarına ya da çevre sorunlarına yönelik çözümlere ne derece katkıda buldukları, kapsamlı tartışma konusudur (Newell ve Paterson,1998:680). Bazıları, ilişkilerin büyük ölçüde olumlu olduğunu, çevresel faydaların küresel ekonomik işlemlerin kolaylaştırmak istediği ekonomik büyümeye bağlı olduğunu göstermektedir. Bu düşünürler için çevre politikaları, küresel ekonomik aktiviteyi engellemeyen yollarla ortaya çıkabilecek olumsuz sonuçları ele alabilmelidir. Ancak diğerleri, temel olarak küresel ekonomik ilişkilerden ve onunla ilişkili ekonomik büyümeden kaynaklanan olumsuz çevresel etkileri görebilmektedir. Onlar için çevre politikalarının küresel ekonomik işlemleri kısıtlaması önemlidir. Bu konuda üçüncü bir görüş de, çevre için küresel ekonomik ilişkilerin bazı olumsuz yönleri olsa da, küresel ekonominin dengeli bir yönetiminin hem ekonomik hem de çevresel faydalar sağlayabileceğini öne sürerek önem kazanıyor. Bu noktada temel olarak küresel ekonomik ilişkilerden ve onunla ilişkili ekonomik büyümeden kaynaklanan olumsuz çevresel etkileri görmekteyiz. (Clapp ve Helleiner, 2012:491).

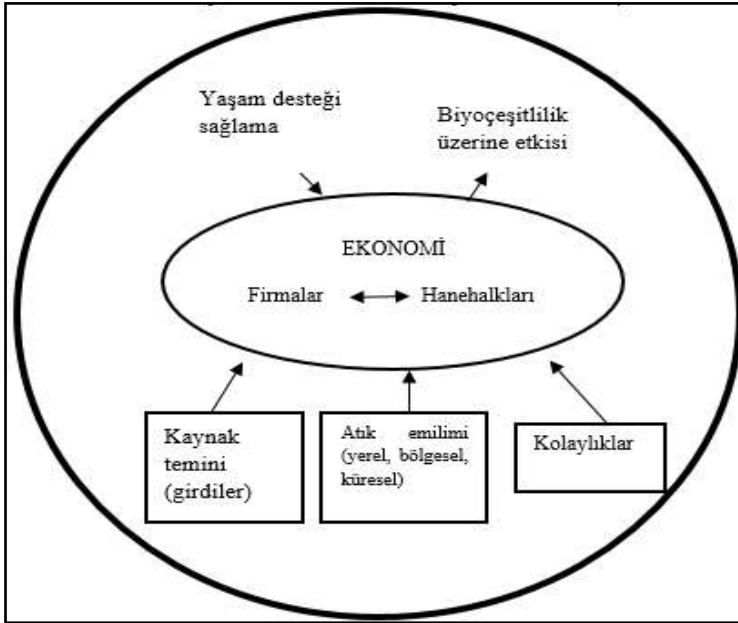
Sürdürülebilir kalkınma, kalkınmanın çevresel, ekonomik ve sosyal yönleri arasındaki bağlantıları vurgulayan bütünleştirici bir kavramdır (George, 2007:110). Sürdürülebilir kalkınma bir yandan ekonomik büyümeyi desteklerken bir yandan da biyolojik çeşitlilik, yoksullukla mücadeleyi önemserken, kısa vadeli ve doğal kaynakları yok edecek bir stratejiyi kullanmaksızın desteklemekten yanadır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı, giderek artan insan yaşam alanlarının ve gelişim kararlarının bir parçası haline gelmektedir. Bu eğilim aynı zamanda çevresel, sosyal ve ekonomik etkilerinden dolayı yerel alanları da etkilemektedir. Sürdürülebilir kalkınmanın getirilmesinin başarısı, kısmen yerel bölgelerde yer alan tarafların desteğine ve katılımına dayanır. Sürdürülebilir kalkınma ile ilgili karar sürecine tüm paydaşların eşit şekilde dâhil olmaları gerekmemekle birlikte bütün menfaatlerinin belirlenmesi ve anlaşılması gerekmektedir (Kapera, 2018:584).

2. Çevre ve Ekonomik Kalkınma

Günümüzde her ülkede yaşanan çevre sorunları artık tüm insanlığın ortak sorunları olarak gündeme gelmiştir. Ülkelerin kalkınma ayağını oluşturan koşullardan biri de çevredir. Çevre sorunlarının boyutu ve bunlara nasıl bir çözüm bulunacağı, bütün ülkelerin en önemli gündem maddelerinden birisini oluşturmaktadır. Kalkınmakta olan

lkeler açısından çevreye olan duyarlılığın artması beraberinde ekonominin hızlı bir şekilde gelişmesi anlamında geçerlilik kazanmıştır. Dünyanın gündeminde yerini alan evre sorunsalının anahtarını da sürdürülebilir kalkınma kavramı üstlenmiştir (Tutar, 2011:2). Geçtiğimiz birkaç yıl boyunca, birçok çalışma, ağdaş iklim politikası oluşturmada yerel düzey hakkındaki anlayışımızı önemli ölçüde değiştirmiştir. Son yıllarda ekonomistler, genellikle evre tarihçilerinin kullandıklarından farklı teknikler kullanarak ve yaptıkları çalışmaların farklı katkılarını vurgulayarak literatüre katkıda bulunmaktadır (Hickmann ve Stehle,2018:16). Yoğun nüfus ile merkezi sosyal ve ekonomik faaliyetler giderek daha karmaşık ve ciddi kentsel evre sorunlarına neden olmaktadır. Bu süreçte etkili ve entegre kentsel evre yönetimi uygulamak esastır. Ayrıca, gelişmiş bir kentsel ekonomi, zengin kültürel ve ekonomik yöntemlerin uygulanması için elverişli koşullar sağlamaktadır. Yukarıda belirtilen gereklilik ve olasılıklara dayanarak, kentsel bir evre-ekonomik yönetim sisteminin geliştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Bu sistem, ekonomik yöntemleri, kentsel ve evre yönetiminde diğer yöntemlerle birleştirir (Yang vd., 2006:31).

şekil 1: Ekonomi-evre Arasındaki İlişkiler Sistemi

Kaynak: Yang vd, 2006

evre rgtleri ve katılımcıları ekosistemlerde genellikle daha dağınık ve çeşitli karışımlara sahiptir. Bunlar, doğal ortamlar olarak görülen sistemlerdeki biyolojik bozulmadan (havadan, sudan ve tarım alanından), rekreasyonel veya estetik çıkarılara kadar uzanmaktadır. Genel olarak bu ilgi, bu hareketlerin ekonomik piyasalardaki faaliyetlerine doğrudan bağlı değildir. Yapılan araştırmalar, gelişmekte olan bir ülkede doğal kaynak gelirlerinin, küresel fiyatlardaki ve iklim değişikliğindeki dalgalanmaya karşı bağımlılık ve kırılganlık sorunlarını hızla nasıl yaratabileceğini göstermektedir. Bu tür sorunların giderilmesine yönelik politika müdahaleleri, finansal istikrar fonlarının

yaratılmasından su temini için yasal bir çerçevenin oluşturulmasına ve su için bölgesel yeniden dağıtım politikalarının kurulmasına kadar uzanmaktadır. Ayrıca, kaynakların yaratabileceği olumsuz etkileri önlemek için yeni bulunan doğal kaynakları yönetmek için uygun politikaları ana hatlarıyla belirleyerek, söz konusu doğal kaynakların ve ülkenin spesifik özelliklerine uyum sağlamanın önemini vurgulamaktadır. Böyle bir durumda, önerilen politika müdahaleleri, karşı-politikaları içermektedir (Cockburn, vd,2018:520).

Tablo 1. Çeşitli Ülkelerin Ekonomisinde Doğal Kaynaklara olan Ekonomik bağımlılığın Gelişimi

	Doğal kaynak kiralalarının GSYİH içindeki yüzdesi						
	1970	1980	1990	2000	2005	2010	2015
Dünya Bölgeleri							
Yüksek gelirli ülkeler	0,7	4,5	1,3	1,3	1,8	1,9	1,1
Doğu Asya & Pasifik	1,8	19,1	8,8	3,5	5,6	6,2	1,5
Avrupa & Merkezi Asya	0,7	1,04	9,6	9,9	11,0	9,3	6,2
Latin Amerika & Karayipler	1,1	8,2	4,9	3,7	6,4	5,2	2,7
Orta Doğu & Kuzey Afrika	0,4	25,3	14,4	16,7	27,4	20,6	9,5
Sahra Altı Afrika	4,7	19,1	14,8	13,3	16,8	14,8	8,0
Durum Çalışmaları							
Burkina Faso- Altın	6,8	8,3	6,8	6,0	7,2	14,9	21,0
Çad- Petrol	4,0	10,1	7,5	10,6	38,6	24,5	13,1
Moğolistan- Kömür, Bakır	ND	ND	8,7	7,9	21,6	38,6	16,5
Nijer- Petrol, Uranyum	2,2	3,4	5,4	9,1	9,6	10,1	14,8
Guatemala- Su	1,2	2,1	1,8	1,5	1,5	2,6	2,3

Kaynak: World Bank (2017) Total Natural Resources Rents (% of GDP). World Bank data. Available at <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.TOTL.RT.ZS>

3. Çevrenin Politik Ekonomisi

Son yıllarda hem gelişmekte olan hem de gelişmiş ülkelerin gelecekteki kalkınmasına etki eden çevre ve iklim değişikliğinin bozulması ve kirlenmesi konusunda artan bir endişe vardır. 1992 yılında 150'den fazla ülkenin temsilcileri, çevre sorunlarını ve gelecekteki dünyanın gelişmesi üzerindeki etkilerini tartışmak için Brezilya'da Rio'da bir araya gelmiştir. Rio'daki bu toplantıya 'Dünya Zirvesi' ya da Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı (UNCED) adı verilir.

1992 yılında Rio'da düzenlenen Dünya Zirvesi'nden bu yana, sürdürülebilir kalkınma, iklim değişikliğinden biyolojik çeşitlilik kaybına ve ormansızlaşmaya kadar küresel çevresel bozulma ile mücadelede başlıca politika tepkisi haline gelmiştir. Emisyon ticareti, ekosistem hizmetleri için ödemeler ve ahşap sertifikaları gibi piyasa araçları, dünyanın doğal kaynaklarının sürdürülebilir yönetimini finanse etmek için ana mekanizmalar haline gelmiştir (Cadman vd,2015:17). Bu çerçevede geçtiğimiz yirmi yıl boyunca uluslararası politik ekonomi ve çevre (IPEE) uzmanları, 1987 Brundtland Raporu ve 1992 Rio Konferansı'nın ardından ekonomik ve çevresel sorunları

birbirine bağlamaya çalışan çeşitli uluslararası işbirlikçi girişimlerin çalışmasına odaklanmıştır. Bu önemli çalışma, uluslararası çevresel yönetişimin ekonomik boyutları, uluslararası ekonomik kurumların ve rejimlerin çevresel faaliyetleri ve çevreyi düzenleyen yeni tür özel uluslararası rejimler gibi konular hakkındaki anlayışımızı geliştirmiştir. Bununla birlikte, IPEE'nin odak noktası, dikkatlerini uluslararası politik ekonomideki daha büyük yapısal eğilimlerden uzaklaştırmıştır (Clapp ve Helleiner,2012:488).

Çevresel etkileri, belirgin uluslararası yönetim düzenlemeleri tarafından açıkça ele alınmamıştır. IPEE uzmanlarının dikkatini daha fazla hak eden bu üç eğilim arasında şunlar yer almaktadır: finansal piyasaların küreselleşmesi; Çin ve Hindistan gibi yeni güçlü devletlerin küresel ekonomideki yükselişi ve son zamanlarda yüksek ve değişken emtia fiyatlarının ortaya çıkmasıdır. Bu yapısal trendlerin her biri yakın araştırmaları, uluslararası politik ekonomi ve çevre arasındaki ilişki hakkındaki anlayışımızı geliştiren önemli çevresel sonuçlara sahiptir. Çalışmaları ayrıca, araştırmacıları daha geniş küresel ekonomik yapı ve süreçleri ve bunların içindeki güç ilişkilerini incelemek için anlaşmaların, kurumların ve rejimlerin ötesine odaklanmalarını teşvik eder (Clapp ve Helleiner,2012:489).

Küresel çevrenin politik ekonomisi hakkındaki literatür, sürdürülemez alışkanlıklara yol açan resmi ve gayri resmi kurumsal faktörlere bağlı olarak ekonomi, uluslararası ilişkiler ve uluslararası çevre politikalarının bir karışımı olduğunu belirtir. Fiziksel çevre uzun zamandır, sosyal aktivite modellerinin çevresel bozulmaya katkıda bulunabileceğini kabul eden sosyal bilimcilerin konusu olmuştur. Çevresel sorunların ortak bir eylem olarak en yaygın formülasyonlarından biri, dünya çapındaki aşırı nüfusun kuşkusuz geniş çaplı kaynak tükenmesine katkıda bulunacağını savunan Commons Tragedyası'nın metaforudur. Çevre konularının temel özelliklerinin, çeşitli insan faaliyetlerinin aralıklarında yattığı şekilde oluşturulmasının ardından, uluslararası çevre politikaları hakkında araştırma yapmak için sonuçları takip etmiştir. Uluslararası ilişkilerde gerçekçi ve neorealist gelenekler, çevresel sorunların ele alınmasında iktidarın rolünü vurgulamaktadır. Neoliberal kurumsalistler, devletlerin sınır ötesi ve küresel çevresel tehditlere karşı istekliliklerini etkilemede resmi kurumsal özelliklerin rolüne bakmaktadır. Öte yandan, uluslararası ilişkilerde yapılandırmacı hareket, devletlerin çevre sorunlarını ele almayı ve kolektif olarak hareket etmeyi nasıl seçtikleri konusunda yeni ekolojik doktrinlerin rolüne odaklanmaktadır. Nihayetinde yıllar boyu süren ana politika, çevre odaklı faaliyetler, sürdürülebilir kalkınma doktrinleri, serbest ticaret ve çevre konularında yerel kalkınmanın politik ekonomisine değinmiştir (Haas, 2013:42).

Çevrenin politik ekonomisine ilişkin sosyolojik teoriler iki dalga halinde ortaya çıkmıştır. İlk dalganın, endüstriyel üretimin normal işleyişlerinin çevreye nasıl zarar verdiğini gösteren bir üretici yönelimidir. İkinci bir teori dalgası, çevresel tahribata meydan okuyan toplumsal hareketlere odaklanmaktadır. Çevresel düşüşler konusundaki popüler huzursuzluğu gidermek için, devletler tipik olarak uzun süredir kurulmuş, ılımlı çevre sivil toplum örgütleri içeren ve dezavantajlı ve örgütlenmemiş halkları dışlayan şirketçi politika yapıcı çevreler yaratmışlardır. Çevresel adalet ve sürdürülebilir tüketim savunucuları, her iki kaygıya hitap eden adil bir sürdürülebilirlik teorisini ifade ederek dışlananları harekete geçirmeye çalıştılar. Alandaki mevcut tartışmalar, birinci ve ikinci

dalga teorilerinin gücüne odaklanmaktadır. Bu teorik odak iklim değişikliği yoğunlaştıkça felaketlerin politik ekonomisine doğru kayabilir (Rudel, vd,2011:224).

Küresel Çevrede Politik Ekonominin Rolü

Modern ekonomi, yalnızca finansal meselelerle değil, aynı zamanda doğal ortamın bize sağladığı çeşitli hizmet ve kaynaklarla da ilgilidir. Çevre ekonomisinde ekonomik faaliyet ve politikanın yaşadığımız çevreyi nasıl etkilediği ve çevrenin de ekonomik faaliyetleri nasıl desteklediği? Ekonominin ve çevrenin nasıl birbirine bağlandığını açıklamak çok önemlidir. Çevre, ekonomik aktiviteyi insan tarafından dört şekilde destekler- yaşam desteği sağlar, üretim ve tüketim için doğal kaynaklar sağlar, atık ürünleri emer ve bakım hizmetleri sağlar. Ekonomi çevre sisteminin içinden çalışır ve faaliyetleri çevreyi etkiler, ikincisi de ekonomiyi etkiler.²

Küresel çevrenin, insani faaliyetler tarafından gelişimsel hedeflerin peşinde koşmaya devam etmesinin sürmesi, yıllar boyunca birçok doğal felaket biçiminde ortaya çıkmıştır: şiddetli sel, kıtlık, ormansızlaşma, depremler, ozon tabakalarının tükenmesi, küresel ısınma ve diğer ilgili sosyal ve ekonomik sıkıntılar. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki teknolojik ve kimyasal gelişim süreçlerinden kaynaklanan karbon emisyonlarını azaltmak amacıyla, dünya liderleri- farklı zamanlarda çok taraflı ve iki taraflı forumlar aracılığıyla-politikaları yönlendirecek kararları, sözleşmeleri ve anlaşmaları başlatmanın ve benimsemenin yollarını aradılar. Burada amaç çevrenin hem dünyanın gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerinin hükümetlerinden korunmasını ve yönetilmesini sağlamaktır (Cadman,2015:45). Geçtiğimiz yirmi yılda Batı toplumlarında, toplumsal işleyişin fiziksel-biyotik? temeline endüstriyel tarihin herhangi bir zamanından daha fazla ilgi gösterilmiştir.

Çevresel Krizlerin Sosyoekonomik Etkileri

Hava, iklim değişimi ve doğal afetler gibi zamanla değişen çevresel olayların önemi göz önüne alındığında dışsal değişimlerden kaynaklanan çıkarımlar nedeniyle, çeşitli çalışmalar çevresel şokların ekonomik tarih içindeki önemini değerlendirmiştir. Çevre tarihi olgun bir alandır ve ekonomik tarihin çevresel alt alanı iyi gelişmiştir, ancak bu literatürlerin entegrasyonu henüz idealden uzaktır. Doğal çevre, toplumların gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Çevresel ekonomik tarih literatüründen elde edilen bulguların, veri kaynaklarının ve yöntemlerin çevresel tarih yazımını daha da zenginleştireceği düşünülmektedir. Ayrıca, çevre tarihi literatüründeki bazı önemli temalar arasındaki dinamik ilişki, refah yansımaları ve ekonomistlerden sınırlı ilgi görmüştür (Gadgil ve Guha,1993:25). Bazı çalışmalar kuraklık, sel ve yeni hastalıkların yayılması gibi olayların ekonomik etkilerini incelemiştir. Bu literatürün çoğu ABD'ye odaklanmıştır. Örneğin, tarım dışı işletme çevrimleri üzerinde nedensel bir etki yaratmak için 19. yüzyıl pamuk mahsullerinde hava kaynaklı değişimleri kullanmak daha fazla pamuk ihracatı ekonomide yüksek güçlü para arzını artırdığını belirtmişlerdir (Davis, vd,2009

---

² <http://www.economicdiscussion.net/economic-development/environment-and-economic-development-economics/30299>

:1678). Fishback vd. (2011), benzer şekilde, iklimin veya havanın Büyük Buhran sırasında ölüm oranlarını etkileyip etkilemediğini araştırmıştır (Fishback vd,2011:137).

Tarihsel bağlamda çatışma ve siyasi geçişler gibi olayların kaydedilebildiği göreceli kolaylık ve tarihin akışını etkilemedeki önemi, bunları kayda değer bir çalışma hacmine odaklamıştır anlaşılmıyor. Bu konuda literatür çeşitli tarihi örnekleri içeren kapsamlı bir kaynakça sunmaktadır. Christian ve Fenske (2015) ve Papaioannou ve de Haas (2015), Afrika'daki sömürge döneminde, olumsuz hava koşullarını sırasıyla huzursuzluk ve suçla bağladılar. Chaney (2013) yıllarca Nil Nehrinde yaşanan sellerin Müslüman Mısır'daki en üst düzey dini otoritenin değiştirilme ihtimalini azalttığını ifade etmiştir? (Chaney,2013:2035). Diğer çalışmalar, çevresel felaketlerin daha uzun vadede etkilerini, bu olaylardan etkilenen yerlerin veya bireylerin benzer şekilde muamele edilmemiş makul karşılaştırma grupları ile karşılaştırmak suretiyle ortaya koymuştur. Cutler vd. (2007) toprak erozyon haritalarını coğrafi olarak kodlayarak Amerika'nın toz haznesi döneminin uzun vadede sağlık üzerindeki etkilerini bireyler üzerinde incelemiş, Hornbeck (2012) ise arazi değerleri, nüfus ve tarımsal kalkınma üzerindeki etkilerini izlemiştir (Hornbeck,2012:1478). Meksika Devrimi arifesinde kuraklıkların yarattığı olumsuz etkiler ve Mississippi'de yaşanan sel felaketi ve bu etkilerin bugüne kadar devam ettiğini göstermektedir (Hornbeck ve Naidu, 2014:966).

Çevresel bozulma konusundaki toplumun endişesi dünya genelinde büyümektedir. Artan çevre bilincine bağlı olarak çevre politikalarını daha da yaygınlaştırma ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır. Örneğin, sera gazı emisyonlarını azaltma gereği konusunda küresel bir farkındalık olmasına rağmen, birçok gelişmiş ülke büyük kömür ihracatçı ülkeler kömür üretimini hala korumaktadır(Weng vd, ,2019:208).

Modern çevre sorunlarının kökenlerini anlamak için yukarıda belirtilen aktörlerin çevresel çıkarlarının ekolojik sistemlerin fiziksel-biyotik organizasyonu ile nasıl ilişkili olduğunu takdir edilmelidir. Genişleyen sanayi üretiminin tarihi, ileri sanayi toplumlarında sosyal ve ekolojik organizasyon arasındaki diyalektik bir çatışmanın ana hatlarını çizen verileri sağlamıştır (Schnaiberg,1992:17)

Sosyal sistemler ne zaman aynı anda gerçekleştirilemeyen iki veya daha fazla hedef olduğunda diyalektik çatışmalar ortaya çıkıyor. Temel olarak, modern toplumlar ve çevreleri arasındaki ilişkilerde diyalektik gerilim iki aksiyomdan kaynaklanmaktadır: (1) ekolojik sistemlerin çoğu elemanı hem değişim-değer ihtiyaçlarını hem de kullanım-değer ihtiyaçlarını karşılayamaz ve (2) üretim koşu bandı, ekosistemlerin kur değeri kullanımlarına öncelik verirken, ekolojik kullanımlar tüm sınıflar için biyolojik ve sosyal bir gerekliliktir (Groves,1992:43).

İklim değişikliğine ilişkin kurumsal istikrar, kapasite ve fonların bulunmaması, Johannesburg'un iklim biriminin sera gazı emisyonları ile ilgili verileri etkin bir şekilde ölçmesini, toplamasını ve raporlamasını engellemiştir. Bu, uzun vadeli stratejik çabaları engellemiş ve mevcut stratejilerin uygulanmasını etkilemiştir. Yerel yöneticilere göre, dikkate değer bütçe kısıtlamaları hem 2008 *İklim Değişikliği Stratejisi hem de Eylem Planı* ve 2009 *İklim Değişikliği Uyum Planının* başarısını sınırlamıştır. Şimdiye kadar, uluslararası şehir ağları da dâhil olmak üzere dış aktörlerin yardımıyla 2007 ve 2014 yılları için sadece iki sera gazı envanteri oluşturulmuştur. Bunun sonucunda, sera gazı emisyonları

hakkındaki karşılaştırılabilir verilerin olmaması, iklim eylemlerinin gerçek etkisi hakkında bilgi boşluklarına neden olmakta ve karbon yoğun alanların önceliklendirilmesini geciktirmektedir. Bununla birlikte, bazı sektörlerde iklimle ilgili projeleri başlatmak için uluslararası finansman programlarından faydalanılmıştır (Hickmann ve Stehle,2018:16).

4. Çevre ve Yerel Yönetimler

Yerelleşme, kalkınma hedeflerine ulaşmak, kamu hizmeti sunmak ve çevre korumayı sürdürmek için önemli bir strateji olmuş ve çevre politikaları tartışmalarında baskın bir tema haline gelmiştir (Wittayapak ve Vandergeest, 2010:14). Son yirmi yılda yerelleşme, kalkınma hedeflerine ulaşmak, kamu hizmeti sunmak ve çevre korumayı sürdürmek için önemli bir strateji olmuş ve çevre politikaları tartışmalarında baskın bir tema haline gelmiştir(Panya,2018:38). Bu açıdan dikkatleri yerel yönetimlere çekmek için iyi sebepler bulunmaktadır. Her çevre sorunu aynı zamanda yerel ve küresel bir çevre sorunudur. Yerel yönetimler, insan ve çevreye en yakın olan kuruluşlardır. Bu yüzden birçok ülkede yerel yönetimlerin çevreye yönelik harcamaları diğerlerinininkinden daha ağır basmaktadır. Yerel yönetimler, özellikle arazi kullanım planlaması alanında, pek çok stratejik, uzun vadeli çevre politikası belirlemiştir. Ayrıca her gün bölgesel ortamda ve miras değerlerinde meydana gelen değişimlere kümülatif olarak küçük kararlar ve eylemler alınmaktadır (Thomas,2010:121).

Yerinden yönetim sürecine paralel olarak, çevre yönetimi yerel yönetimlerin temel bir işlevi haline gelmiştir. Yerel yönetim yönetimi performansı, şehir planlaması, sosyal ve sağlık hizmetlerinin sağlanması, eğitim, su temini, iş geliştirme ve çevre yönetimi dâhil olmak üzere, temel kamu hizmetlerinden yerel yönetimlerin sorumlu olduğu kişilerin yaşam kalitesini (QOL) önemli ölçüde etkilemektedir. Bu, özellikle günümüzde dünya giderek daha fazla kentleşmeye başladığı için önemlidir. Hızlı ekonomik gelişme çevresel bozulmaya, kirlenmeye ve ayrıca küresel ısınmaya neden olur ve bu nedenle, yerel yönetimin çevre yönetimi, insanların QOL'lerini iyi çevresel kalite ile geliştirmek için yüksek değere sahiptir.³ Dolayısıyla yerel yönetimler merkezin belirlediği çerçevede merkez denetiminde hareket ederken yeni usulle, yerel yönetimler doğrudan hareket alanını belirleme inisiyatifine sahiptir. Son olarak yukarıdan aşağıya yetki devri ilkesi ile faaliyet gösterirken, yeni usulde aşağıdan yukarıya federal ilke ile hareket eder (Dede,2011:71).

Çevresel Problemler ve Yerel Yönetimler

Yerel yönetimler çevresel ve sürdürülebilirlik uygulamalarında giderek daha önemli bir rol oynadığını görülmektedir. Son yirmi yılda, yazarlar iklim politikaları yapımında şehirlerin rolüne dair çeşitli görüşler öne sürmüşlerdir. Örneğin Dodman (2009) yerel yönetimlerin iklim değişikliğinin azaltılmasına katkıda bulunma fırsatlarını ve sınırlarını değerlendirmiştir. Özellikle iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine yerel düzeyde uyum sağlamak için kurumsal kapasitelerin önemini vurgulamıştır (Dodman,2009:188).

---

³ Bu konuda daha geniş bilgi için bkz; United Cities and Local Governments, *Decentralization and local democracy in the World*, Washington, DC, 2008

Kentsel Çevre ve Ekonomi Yönetimi

Çok yönlü bir yönetim ağı, işletmeler ve kamu yönetimi ağı kurarak, kent ortamının ekonomik yönetim sisteminin etkin yönetimi sağlayabilmesi umulmaktadır. İdari yönetim sektörü karar verici olarak görev yapar, yasaları, tüzükleri ve standartları formüle eder ve tek tip denetim ve yönetimi gerçekleştirir. Çevre -ekonomik yönetimi ilkelerine göre yönetilen nesnelere, işletmelerin hükümetin yönetmeliklere uygun ve gerçekleştirmek gerekir. Bu arada, halkın katılımı ve izlenmesi olumlu uygulamalar için çok önemlidir (Yang vd, 2006:35).

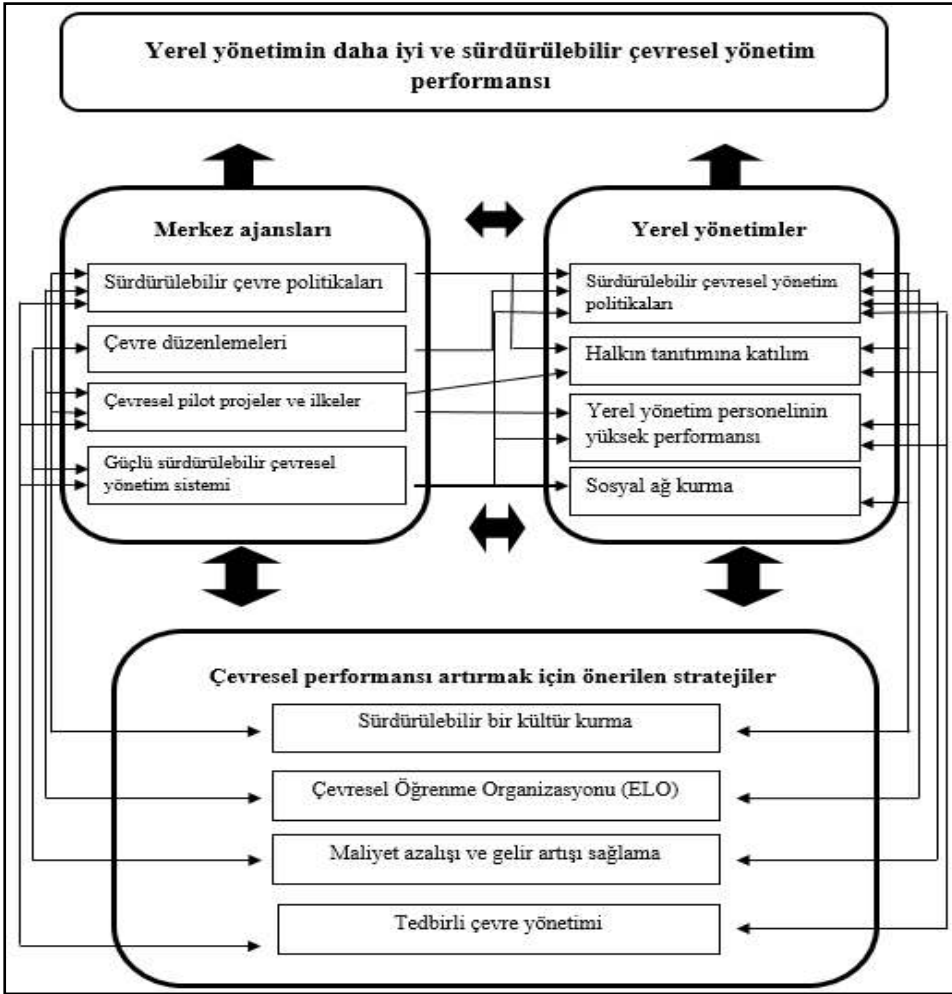
5.Yerel Yönetimlerin Çevre Yönetimi Stratejileri

Çevresel yönetim sistemleri (ÇYS) ayrıca çevresel aktiviteyi yönlendirmek için kullanılır ve doğrudan sürdürülebilirliğe katkıda bulunabilir (Emilsson ve Hjelm,2007:76). Birleşmiş Milletler, ekonomik ve çevresel muhasebe için, yerel yönetimler için ilgili dört alanı tanımlayan bir sistem geliştirmiştir. Bunlar, çevresel koruma, doğal kaynak yönetimi, çevresel hasarla ilgili faaliyetler, çevresel bilanço, çevresel varlıkların niteliği ve niceliğinde değişiklikleri kapsamaktadır (Heycox vd, 1997:6). Çevre yönetim sistemi (EMS) bir çevre yönetim sistemi için gereksinimleri belirten uluslararası standart geliştirmek ve önemli çevresel yönleri yasal gereklilikleri de göz önüne alarak politika ve hedefleri, gerçekleştirmek için ortam sağlamaktır (Panya vd,2018:36). Burada amaç, küresel ve bölgesel çevresel etkileri, yerel topluluk düzeyinde sosyal etkileri ve ekonomik etkileri dengeleyerek sürdürülebilir atık yönetimi uygulamalarına ulaşmaktır. Çerçeve, yaşam döngüsü değerlendirmesini diğer çevresel, sosyal ve ekonomik araçlarla birleştirmesidir (Kijak ve Moy, 2004:33).

Pek çok yerel yönetim çevresel yönetim sistemlerini geliştirmeye çalışsa da çevresel yönetim performanslarını etkileyen hedeflerin açıklığı, yetersiz yönetim yapısı, bilgiye erişim ve gelişmekte olan ülkelere özgü koşullar gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır (Emilsson ve Hjelm,2002:446). Bununla birlikte, bazı yerel yönetimler, çeşitli kirlilik türlerine, atıklara ve arazi kullanım sorunlarına neden olan çevre sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır, bu da insanların QOL'lerini etkilemektedir (Panya, vd,2018:36).

Çevre yönetiminin değerlendirilmesi, yerel yönetimin çevre yönetim sistemini (ÇYS) izlemek, analiz etmek ve değerlendirmek için önemli bir önlemdir. Bu değerlendirme, gerçekleştirilen herhangi bir eylemin amacı, hedefleri ve sonuçları ile ilgili olarak başarı derecesini veya değeri kontrol etmeye yardımcı olur. Ayrıca, değerlendirme sonuçları problemleri azaltmak ve çevre yönetimini geliştirmek için karar vermede yardımcı olur (Panya, vd,2018:36).

Şekil.2: Stratejileri Sürmek için Önerilen Stratejiler ve Tavsiyeler

Kaynak: Panya Napawan, Poboon Chamlong, Phoochinda Wisakha, Teungfung Ratiporn.(2018), The performance of the environmental management of local governments in Thailand, *Kasetsart Journal of Social Sciences*, Volume 39, Issue 1, January-April, s.40

Çok düzeyli yönetişim meşru, müzakereci, kurumsal yapılar ile kamu, özel, birey ve sivil toplum kuruluşu aktörler arasındaki müzakere sürecidir. Hem kararların alınması hem uygulanması hem de uyuşmazlıkların çözümü bu sürecini ifade eder (Piattoni,2010:20). Merkezi kurumlar, daha iyi ve sürdürülebilir yerel yönetim çevre yönetimi vizyonunu, yerel yönetimlerin çevre yönetimlerini takip etmesi ve net çevre düzenlemeleri yapması gereken önemli politikalar olarak benimsemelidir, çünkü yerel yönetimlerin çevre yönetimini destekleyen açık yönetmelikler faaliyetlerinin etkinliğini artırabilir. Merkezi ajanslar, yerel yöneticileri ve çalışanlarını önerilen politikaları yürürlüğe sokmaya ikna etmek için yerel yönetimler arasında bir rekabet ortamı yaratmalıdır. Merkezi kurumlar tarafından desteklenen pilot projeler, yerel yönetimlerle

çevre yönetimini geliştirmede iş birliğini teşvik etmenin bir yolu olabilir. Ayrıca, merkezi kurumlar yerel yönetimler, özellikle de küçük yerel yönetimlerin çevre yönetimi için insan kaynakları ve bütçeler gibi yönetim kaynakları bu kapsama girer. Bununla birlikte, merkezi kurumların uzun vadede merkezi hükümetin yardımı olmadan işletilebilecek güçlü ve sürdürülebilir bir çevresel yönetim sistemi kurma konusunda yerel yönetimleri desteklemesi gerekmektedir. Ek olarak, merkezi ajansların birliği, önerilen stratejilerin uygulanmasında çok önemlidir çünkü yerel yönetimler için net bir anlayış birliği sağlamaktadır.

Yerel yönetimler için sürdürülebilir çevre yönetimi ana politika olmalıdır. Yerel yönetimler, yalnızca hâlihazırda meydana gelen sorunlara veya altyapının inşasına odaklanmak yerine, çevre dostu planlama ve yönetime doğru ilerlemeli ve halkın ve paydaşların bilgi sağlayarak ve halkın bilinçlendirilmesini sağlayarak çevre yönetimine katılımını teşvik etmelidir. Ayrıca, sürdürülebilir bir yönetim sağlamak için performansın iyileştirilmesi ve yerel yönetim personelinin, halkın bilincinin yükseltilmesi, performansları ve yerel çevre kalitesini arttırmada çok önemlidir. Son olarak yerel bağlam için uygun bir sosyal ağ oluşturmak, yerel yönetimlerin görevlerini daha etkin ve sürdürülebilir hale getirmelerine yardımcı olabilir.

Sürdürülebilir Bir Kültür İnşa Etmek

Çevre yönetim stratejileri belirlenirken en önemli hedef sürdürülebilir bir kültür olmalıdır. Bu nedenle, ilk strateji, insanların çevre bilgilerini ve farkındalığını artırarak, insanların çevre dostu olma davranışlarını değiştirerek ve çevresel faaliyetleri desteklemek için sosyal ağlar kurarak sürdürülebilir bir kültür inşa etmeyi önermektedir. Bu yüzden LG'ler, özellikle arazi kullanım planlamasıyla ilgili mevzuat yoluyla, arazi kullanım planlaması yoluyla koruma ve çevre konularının yönetimine dâhil olmuştur. Bu yaklaşıma ek olarak, LG'ler stratejik planlama yaklaşımlarını kullanarak gelecek yönlerini belirleme konusunda daha fazla rol oynadılar (Thomas,2010:121).

Çevresel Öğrenme

Çevresel öğrenme yerel yönetimlerin dikkat etmeleri gereken önemli bir yöntemdir. Bu strateji, yerel personelin uzun vadede performanslarını nasıl artıracaklarını öğrenmede desteklemeyi ve kolaylaştırmayı amaçlamaktadır (Panya vd, 2018:39).

Maliyetleri Düşürmek ve Gelirleri Artırmak

Maliyetleri düşürmek çevre politikasının ve çevre yönetiminin en önemli işlevlerinden birisidir. Çünkü yerel yönetimlerin araç ve ekipmanları sınırlıdır. Dolayısıyla önerilen strateji, maliyetleri azaltmak ve geliri üç ana kavramla arttırmaktır. Bu kavramlar: yeşil ekonomi, komuta ve kontrol ve gönüllü bir yaklaşım kullanmaktır.

Atık yönetimi, kaynak verimliliği ve Geri dönüşüm

Daha önce belirtildiği gibi, LG'nin geleneksel rollerinden biri, çöp toplama gibi temel hizmetlerin sağlanmasında olmuştur. Çöp depolama alanlarından veya yakma tesislerinden kaynaklanan kirlilik konusundaki artan endişe ve kaynakların tüketimi artık sadece bertaraf edilmek yerine "çöp" olarak yönetilmekte ve yönetim yaklaşımları nispeten karmaşık hale gelmiştir (Kijak ve Moy,2004:38).

Çevre Yönetimi

Çevre yönetimi çevrenin korunmasında etkin bir konudur. Bu nedenle, bu strateji, insan üzerindeki etkiyi azaltmak ve çevre üzerindeki zararları azaltmak için çevre sorunlarına karşı önerildi. Güvenlik önlemleri veya önlemler, sorunlar ortaya çıkmadan önce önceden planlanmalıdır. Bu nedenle çevre yönetimi döngüsünün her aşamasında, insanların yaşam kalitesini arttırmak için kendi bölgelerindeki çevresel sorunları azaltmak için yerel yönetimler çevresel risk değerlendirmesini benimsemelidir.

Çevresel performansını artırmak için önerilen stratejiler ile hem merkezi kurumlar hem de yerel yönetimler için önerilen stratejileri yürütme önerileri arasındaki ilişkiyi göstermektedir (Panya vd,2019:37).

6. Kentsel Çevre Politikaları ve Çok Düzeyli Yönetişim: Yeni Kalkınma Paradigması

Çevresel iklim değişikliğinin karmaşık ve çok ölçekli doğası, yönetim düzeylerinde yayılabilen yönetim yaklaşımlarına artan ilgi çekmiştir (Gupta,2007:134). Kentsel yönetim ve kurumsal kapasite, kentsel sürdürülebilirlik için temel zorlukların ele alınmasında gerekli şartlar olarak vurgulanmıştır. Yönetişim, hükümet dışı aktörlerin dâhil edilmesi yoluyla hükümetin görevlerini yerine getirmesi sürecini ifade eder (Jones ve Evans, 2006:1495).

Çok düzeyli yönetim terimi başlangıçta yerel, ulusal ve Avrupa karar alma düzeyleri arasındaki dikey ve yatay etkileşimi açıklamak için Avrupa Birliği'ne odaklanan bilim adamları tarafından kullanılmıştır (Bache ve Flinders,2004:34). Daha sonraki çalışmalar, küresel işlerin farklı alanlarında karar verme kapasitelerinin ve politika oluşturma sorumluluklarının geniş dağılımını vurgulamak için çeşitli konseptler geliştirmiştir (Hickman ve Stehle,2018:16).

Bağlantılılıklarının artmasıyla birlikte devlet yapılarının resmi hiyerarşisi dışındaki aktörlerin artan önemi, günümüzde dünya siyasetinde çok düzeyli yönetim mekanizmalarının ortaya çıkmasına işaret etmektedir. Çok düzeyli yönetim, mevcut küresel düzende politika oluşturma süreçlerini belirten çeşitli örtüşen etkinin katmanlarını ifade eder. Devletler, politika yapma işlevini, politika süreçlerine katılımı artan, devletin politika kontrolünden politika koordinasyonuna kadar rolünü yeniden tanımlayan birçok sivil toplum aktörü ile paylaşmak zorunda buluyorlar. Bu yönetim biçimi, belirli bir konuda karar alma sürecine katılan çeşitli devlet-devlet ve devlet-dışı aktörlerin rollerinin daha iyi anlaşılabilirdiği geniş bir çerçeve sunmaktadır. Bu nedenle, risk altındaki konuların niteliği göz önüne alındığında, yönetişimin çeşitli yorumunu tekrar gözden geçirme ihtiyacı vardır. Hem insan güvenliğini hem de devlet güvenliğini etkileyen sürdürülebilir kalkınma sorunları, siyasi sınırların ötesine geçiyor ve bunların karmaşıklığı, konuya dayalı bağlantıları müzakere etmek ve oluşturmak için birden fazla düzeyde çalışan farklı aktörler gerektiriyor. Farklı siyasi seviyelerde karar vermenin bu dağılımı, çok düzeyli bir politikanın ortaya çıkmasına işaret etmiştir (Vivekanandan,2009:45).

Çok seviyeli politika ağları yaklaşımları, yönetim seviyelerinin yanı sıra içindeki etkileşimlere de odaklanır. Hem ulusal hem de alt ulusal iklim ve arazi kullanım

politikası alanı, ilgili yargı düzeyinde faaliyet gösteren hükümet, hükümet dışı ve uluslararası aktörleri içermektedir (Gregorio,2019:65). Çevre sorunlarının üstesinden gelme çabaları bir çevre sorunu olarak daha geniş bir iklim değişikliği ölçeğine sahip yargı bölgelerinde düzenlenen yönetim yapıları arasında, mevcut ve açık düzeydeki çapraz işlevlere sahip yeni kurumları sömüren özel çözümler gereklidir. Literatürde belirtildiği gibi, çok merkezli ve daha uyumlu bir yönetim sistemine doğru bir hareket, çapraz düzey etkileşimlerindeki mevcut engellerin aşılmasına yardımcı olabilir (Gregorio,2019:67).

7. Çevre ve Çok Düzeyli Yönetişim; Kavramsal Çerçeve

Çok düzeyli yönetim kamu politikalarında karar alma sürecinde bir yönüyle devlet, özel kesim ve sivil toplum kuruluşlarının oluşturduğu çoğulcu bir yapıya; öte yandan, ulus-üstü, ulusal, ulus-altı kademeler arasında hiyerarşinin kalkmasına işaret eder. Çok düzeyli yönetim tanım olarak, karar alıcı aktörler arasında yürütülen özel amaçlar için geçici olarak oluşturulmuş ağlarla, aktörler arasında sürekli müzakere sürecidir (Dede,2011:245). Uyum, etkileşim ve ölçek çalışmalarında Orang Young (2002) yönetim düzeyleri arasındaki etkileşimi şekillendiren beş itici gücü tanımlamaktadır. Bunlar: âdemi merkezîyetçilik düzeyleri ve türü, yetki alanları arasındaki otorite ve güç farklılıkları, politika koalisyonlarını engellemek, konseltasyon söylemler ve bilişsel geçişleri kapsar. Politika yaklaşımları, politika süreçlerinin ilişkişel özelliklerini vurgulamaktadır (Young,2002:25).

İklim değişikliğinin karmaşıklığı ve çok düzeyli yapısı, çeşitli ölçeklerde ve çeşitli politika aktörleri arasında çıkar çatışmalarını yönetebilecek ve çözebilecek yönetim sistemleri gerektirir. Küresel Güney'de bu daha önemlidir, çünkü öncelikler güçlü uluslararası çıkarlardan etkilenebilir. Arazi kullanımı üzerine yapılan karşılaştırmalı analizlerde, kurumsal ve politik kısıtlamalar nedeniyle çapraz etkileşimin önündeki engellerin kanıtları bulunmuştur. Bu anlamda etki azaltma, uyarılma ve geliştirme hedeflerinin iyileştirilmiş entegrasyonu, iklim değişikliği tepkilerine göre farklı yönetim seviyelerinde yer alan aktörlerin çıkarlarının farklılıklarını azaltmaya yardımcı olabilir.

Çevresel sorunların üstesinden gelme çabaları bir çevre sorunu olarak geniş bir iklim değişikliği ölçeğine sahip bölgelerde düzenlenen yönetim yapıları arasında, mevcut ve açık düzeydeki çapraz işlevlere sahip yeni kurumları etkileyen çözümler gereklidir. Literatürde belirtildiği gibi, çok merkezli ve daha uyumlu bir yönetim sistemine doğru bir hareket, çapraz düzey etkileşimlerindeki mevcut engellerin aşılmasına yardımcı olabilir. Ayrıca bu tür yenilikçi kurumların, yerel düzeyde daha zayıf çıkarları merkezi olarak politika süreçlerine entegre etmek için özel olarak tasarlanması ve tahsis edilmesi gerektiğini ileri sürülmektedir. Uluslararası ve ulusal düzeyde iklim değişikliği aktörleri bu konuda önemli bir sorumluluk sahibidir (Gregorio,2019:66).

Öte yandan yönetim işlevlerini farklı mekânsal seviyelerde düzenleyen yönetim çözümleri yaygındır. Örneğin, gelişmekte olan ülkelerdeki ormanlar gibi doğal kaynakların ortak yönetimi, ulusal düzeyde fon sağlama ve toplu karar alma gibi bazı yönetim işlevlerini üstlenmenin ve yerel düzeyde izleme ve sağlama gibi diğer yönetim işlevlerini üstlenmenin göreceli avantajlarına dayanmaktadır. Karar alma ve ulusal düzeyde fon yaratma, yerel düzeyde yapmaktan daha düşük maliyet gerektirir,

çünkü bu faaliyetlerde çok sayıda orman parseli için ölçek ekonomileri vardır. Ayrıca, fon sağlama konusunda uzmanlık ve deneyim geliştirmek ve potansiyel olarak kaynaklar ile yerel bölgeler arasında merkezi olarak etkileşim kurmak daha az maliyetlidir. Buna karşılık, doğal kaynak kullanımının ve tedarikinin yerel olarak izlenmesi, ilgili kaynaklara yakınlık ve diğer faaliyetlerin yanı sıra birlikte üretilmesi nedeniyle merkezi izleme ve tedarikten daha düşük maliyetler gerektirebilir. Ortak yönetim ayrıca, izleme ve tedarik maliyetlerini daha geniş bir şekilde dağıtmak için sınırlı kapasiteye ve kaynaklara sahip devletlere de olanak sağlar.⁴

Çok seviyeli bir yönetişim perspektifinden önemli hususlar;

(i)devletin dikey seviyeleri arasındaki yetkinlik ve koordinasyon

(ii) hem şehirlerarası hem de şehir içi bağlar ve farklı yerel yönetimler arasındaki yönetişim kalıpları açısından yatay yönetişim seviyeleridir.

(iii)Yerel ve büyükşehir düzeylerinde karar vermede ve politika belirleme sürecinde farklı kamu, özel ve sivil aktörler arasındaki güç ilişkileri (McGuirk,2000:654).

Bu uygulamalar etkili kentsel yönetişimin sağlanması için çok önemlidir. Örneğin, 1990'larda Avrupa'da metropol yönetişim kurumlarının yalnızca bölgesel rekabet edebilirliğin araçları olarak değil, aynı zamanda yerel kentsel girişimciliği ve yerel mevzuatın azaltılmasının olumsuz yan etkilerini hafifletmek için kapsamlı bir cevap sağlamak için de görülebilir. Öte yandan yalnızca sosyal faaliyetler için önemli olmayan, aynı zamanda kentsel kalkınmanın ekonomik ve çevresel etkilerini iyileştirmek için doğrudan olumlu etkileri olabilecek kapsayıcı ve hesap verebilir bir yönetim sürecinin sağlanması için kritik öneme sahiptir (Keivani,2010:5).

Herhangi bir yönetişim tartışması, özellikle ekonomik küreselleşme ve iklim değişikliği bağlamında belirsiz kentsel geleceklere tepkiler verebilmek için stratejik planlamanın etkisini dikkate almalıdır. Bu yaklaşım 1980'lerin başlarından bu yana şiddetli ekonomik kriz ve geleneksel endüstrilerde yaşanan kayıplar karşısında kendilerini yeniden icat etme kapsamında birçok kentte kabul edilmiştir. Bu hem büyükşehir hem de ilçe düzeyinde çeşitli orta ve uzun vadeli ekonomik ve kalkınma stratejilerinin çoğalmasına neden olmuştur. Kısmen bu deneyime ve kentlerdeki çok yönlü ekonomik ve fiziksel büyüme sorunlarının tanınmasına dayanarak, Dünya Bankası tarafından gelişmekte olan ülkelerdeki Şehir Geliştirme Stratejilerinin (CDS) benimsenmesinin algılanan zorlukların üstesinden gelmek için bütünsel bir stratejik yaklaşım sunmanın bir yolu olarak savunmuştur. Etkili bir CDS için gerekli olan hedefler;

Şehir ekonomisinin etkinliğini arttırmak,

Yoksulluğu azaltmak,

Çevreyi korumak,

---

⁴ <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/eet.1698>

Yerel gelir artırma kapasitesinin ve şehir finansal yönetiminin iyileştirilmesi (McGuirk,2000).

2009 yılına kadar, dünya genelinde farklı şehirlerde farklı derecelerde başarıya sahip 200'den fazla CDS formüle edilmiş ve uygulanmıştır. Bazı yorumcular, CDS'lerin ve ekonomik rekabetçiliği güçlendirmeyi amaçlayan stratejik planlamanın, "*Washington konsensüsünün*" yerel uygulamaları ve tarihsel ve sosyal dışlanma kalıplarını güçlendirecek neoliberal büyüme paradigması olduğunu savundular. Aksine, daha olumlu ve pragmatik bir bakış açısı yerel yöneticilerinin şehirlerinin zayıflıkları, güçlü yanları ve potansiyelleri hakkında stratejik bir anlayışa sahip olmadıkça ve daha geniş ulusal ve bölgesel ekonomilere uydukları yerde eksikliklerini gidermek için etkili bir eylemde bulunamayacaklarını savunuyor (Keivani,2010:5).

Sonuç

Dünya ekonomisinin büyümesi, dünyadaki çevreyi değiştirmektedir. Bununla birlikte, bu dönüşümün niteliği konusunda keskin anlaşmazlıklar vardır. Örneğin, kapitalizmin küreselleşmesinin bir ilerleme gücü ve çevresel çözümler olup olmadığı veya mevcut küresel çevre krizinin bir nedeni olup olmadığı sorusu cevaplanabilmiş değildir. Bu sorular, ekonomik küreselleşme ve çevrenin merkezinde en çekişmeli konularla ilgili tartışmalar dikkate alınarak incelenmektedir. Bu tartışmalar özellikle ekonomik büyüme, üretim ve tüketim; ticaret ve uluslararası yatırım alanlarında yoğunlaşıyor. Bu tartışmalar küresel politik ekonominin küresel çevreyi nasıl etkilediği hakkındaki genel tartışmalara genel bir bakış sağladıktan sonra özellikle, sürdürülebilir kalkınma normuyla uluslararası çevre kuruluşlarının ortaya çıkması küresel çevreciliğin tarihini izlemektedir.

Öte yandan çok düzeyli yönetim, sürdürülebilir kalkınmanın kapsamını gerçekleştirmek için büyük potansiyel sunmaktadır. Bununla birlikte, farklı paydaşların yönetim sistemi üzerinde rekabetçi taleplerde bulunmaları muhtemeldir. Güçlü lobiler, düzensiz kaynak kullanımına sınırlamalar getirme girişimlerinin durdurulmasına yönelik kazanılmış haklara sahipken, yerel çevrelerde bulunan kaynaklara yönelik haklarının korunmasını isteyeceklerdir. Sürdürülebilir kalkınma konularının ele alınma derecesi, bir ülkenin politik sisteminin doğasına ve etkilenen seçim bölgelerinin içsel olarak sahip olduğu güce bağlıdır. Dolayısıyla bu güç ulusal, yerel ve ulusötesi zorluklar karşısında devletin, kaynakların ve politikaların sınırlı kalmasını gerektirir.

Ekolojik iktisatçılar, çevresel yönetim çözümleri konusundaki çalışmalarını henüz tam olarak benimsememiş olsalar da, açıkça daha ileri araştırmalar için potansiyele sahiptir. Karmaşık yönetim düzenlemeleri, ekonomik gereksinimleri, işleyişlerini ve etkilerini anlamamızı isteyen verimli bir araştırma nesnesidir. Sürdürülebilir bir ekonomi için farklı vizyonlar vardır ve bunlar farklı sosyal ve politik değerleri içerir. Farklı söylemlerle ilgili varsayımlara itiraz edilebilir veya geçersiz sayılabilir, ancak bu görüşler gerçek ve meşru bir söylem ortaya çıkaracak şekilde değildir.

Yerel yönetimler çevre sorunları ile ilişkileri göz önüne alındığında, çevre sorunlarının azaltılmasına ne kadar katkıda bulunabildikleri açıktır. Bu süreçte yerel yönetimler çok daha etkin bir konuma gelmektedirler. Açıkça görülüyor ki, yerel yönetimlerin çevre

yönetimindeki rolü, yol yapımı ve çöp toplamanın ötesine geçmiştir. Yerel yönetim yönetimi performansı, şehir planlaması, sosyal ve sağlık hizmetlerinin sunumu, eğitim, su temini, iş geliştirme ve çevre yönetimi dâhil olmak üzere, temel kamu hizmetlerinden yerel yönetimlerin sorumlu olduğu kişilerin yaşam kalitesini (QOL) önemli ölçüde etkiler.

İdeal çözümler veya uygulanmayı bekleyen kurumsal düzenlemeler olmadığı inancıyla bu konuda ilerleme sağlamak gerekir. Bunlara yönelik yaklaşımlar (çok düzeyli yönetişimin nosyonu olduğu gibi) çatışmalarla ve çelişkilerle dolu süreçleri içerir ve hiçbir şekilde kolay değildir. Bu tür düzenlemeler yapıldığında sürdürülebilir kalkınmanın birçok yönünü ele almak için çeşitli çözümler gerektirmesi muhtemeldir. Bu farklı çözümlerin müdahale edilmesi, yönetilmesi ve uygulanması, birbiriyle örtüşen zorunluluklara sahip birden fazla paydaşı, dağınık bir düzenlemeye neden olan ama toplumun ve çevrenin eşzamanlı ihtiyaçlarına cevap veren bir strateji içerecektir. Çünkü çevresel değişikliklerin karmaşıklığı ve çok düzeyli yapısı, çeşitli ölçeklerde ve çeşitli politika aktörleri arasında çıkar çatışmalarını yönetebilecek ve çözebilecek yönetim sistemleri gerektirir.

Kaynakça

- Bache, I, Flinders, M. V. (Eds.). (2004). *Multi-level governance*. Oxford, England: Oxford University Press.
- Cadman, T. vd. (2015), *The Political Economy of Sustainable Development Policy Instruments and Market Mechanisms*, Edward Elgar Publishing
- Chaney, E (2013). Revolt On The Nile: Economic Shocks, Religion, And Political Power. *Econometrica*, 81(5), 2033-2053
- Clapp, J. ve Helleiner, E. (2012), International political economy and the environment: back to the basics? *International Affairs*, 88(3)
- Cockburn, J ve Henseler M. .(2018), Hélène Maisonnave, Luca Tiberti, Vulnerability and policy responses in the face of natural resource discoveries and climate change: introduction, *Environment and Development Economics*, 23(5)
- Davis, J H, C Hanes, ve P W Rhode. (2009), Harvests and Business Cycles in Nineteenth-Century America. *The Quarterly Journal of Economics*, 1675-1727.
- Dede, D. (2011), *Çok düzeyli Yönetişim olgusunun Kent konseyleri bağlamında İncelenmesi: Helsinki, Stockholm, Bergen, Barselona Kent konseyleri, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bölümler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yüksek lisans tezi, İstanbul*

- Dede, D. (2012), *Çok Düzeyli Yönetişim Kavramı'nın bilimselliği Sorunu*, IX. Kamu Yönetimi Forumu 19-21 Ekim 2011: "Kuram ve Yöntem Açısından Türkiye'de Kamu Yönetimi", Ankara, Türkiye
- Dodman, D. (2009) Blaming cities for climate change? An analysis of urban greenhouse gas emissions inventories. *Environment and Urbanization*, 21(1): 185-201.
- Emilsson, S. and Hjelm, O. (2007). Managing indirect environmental impact within local authorities' standardized environmental management systems, *Local Environment*, 12(1): 73-86.
- Emilsson. S ve Hjelm.O. (2002), Implementation of standardized environmental management systems in Swedish local authorities: Reasons, expectations and some outcomes, *Environmental Science & Policy*, Vol:5
- Fishback, P V, W Troesken, T Kollmann, M Haines, P W Rhode, and M Thomasson. (2011), "Information and the impact of climate and weather on mortality rates during the Great Depression", In *The Economics of Climate Change: Adaptations Past and Present*, University of Chicago Press.
- Gadgil, M ve R Guha (1993), *This fissured land: an ecological history of India*, University of California Press
- George, C. (2007). Sustainable development and global governance, *Journal of Environment and Development*, 16
- Gregorio, M. vd. (2019), Multi-level governance and power in climate change policy networks, *Global Environmental Change*, Volume 54, January
- Groves, R. H.(1992). "Origins of Western Environmentalism" *Scientific American*, July: 42-47
- Gupta.J.(2007), The multi-level governance challenge of climate change, *Environ. Sci*, Vol:4
- Haas, P. M. (2003), *Environment in the Global Political Economy*, Edward Elgar Pub; illustrated edition edition, (December 1, 2003)
- Heycox, J., Meadows, P. and Vernon, B.(1997), *Measuring environmental expenditures and revenues in local government: report on a pilot project with 21 local governments in Australia*, Canberra: University of Canberra. Working Paper No. 2, Australian Centre for Regional and Local Government Studies
- Hickmann, T. ve Stehle, F. (2018), The Embeddedness of Urban Climate Politics in Multilevel Governance: A Case Study of South Africa's Major Cities, *The Journal of Environment & Development*, 0(0) 1-24

- Hornbeck, R (2012) "The enduring impact of the American Dust Bowl: Short-and long-run adjustments to environmental catastrophe", *The American Economic Review*, 102(4), 1477-1507.
- Hornbeck, R ve S Naidu. (2014), "When the levee breaks: black migration and economic development in the American South", *The American Economic Review*, 104(3), 963-990
- <http://www.economicdiscussion.net/economic-development/environment-and-economic-development-economics/30299>
- <http://www.surdurulebilirkalkinma.gov.tr/temel-tanimlar/>
- <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/eet.1698>
- Jones, P. and Evans, J. (2006). Urban regeneration, governance and the state: exploring notions of distance and proximity. *Urban Studies*, 43(9)
- Kapera, I. (2018), Sustainable tourism development efforts by local governments in Poland, *Sustainable Cities and Society*, Volume 40, July
- Keivani, R.(2010), A review of the main challenges to urban sustainability, *International Journal of Urban Sustainable Development*, Volume 1, Issue 1-2
- Kijak, R and Moy, D. (2004). A decision support framework for sustainable waste management. *Journal of Industrial Ecology*, 8(3)
- Lumley, S. and Armstrong, P. (2004). Some of the nineteenth century origins of the sustainability concept, *Environment, Development and Sustainability*, 6: 367-378.
- McGuirk, P. (2000). Power and policy networks in urban governance: local government and property-led regeneration in Dublin, *Urban studies*, 37(4): 651-672.
- Newell, P. ve Paterson, M. (1998), 'A climate for business: global warming, the state and capital,' *Review of International Political Economy*, 5:4
- Paavola, J. (2016), Multi-Level Environmental Governance: Exploring the economic explanations, *Environmental Policy and Governance*, Volume:26, Issue:3, May/June
- Panya, N., Poboon, C., Phoochinda. ve Wisakha, T.R. (2018), The performance of the environmental management of local governments in Thailand, *Kasetsart Journal of Social Sciences*, Volume 39, Issue 1, January-April
- Piattoni, S. (2010), *The Theory of Multi level Governance: Conceptual, Empirical, and Normative Challenges*, Newyork, Oxford University Press
- Schnaiberg, A. (1980), *The Environment: From Surplus to Scarcity*, Oxford. University Press, New York

- Stevenson, H. (2015), Contemporary Discourses of Green Political Economy: A Q Method Analysis, *Journal of Environmental Policy & Planning*
- Thomas I.G. (2010), Environmental policy and local government in Australia, *The International Journal of Justice and Sustainability*, Volume 15, Issue 2
- Thomas K., Rudel, J., Timmons, R, ve JoAnn, C. (2011), Political Economy of the Environment, *Annual Review of Sociology*, Vol. 37
- Tutar, F. (2011), Türkiye’de Sürdürülebilir Kalkınma Bağlamında Çevre, Kalkınma ve Ticaret, *Mevzuat Dergisi*, Yıl:14, Sayı:166
- United Cities and Local Governments. (2008), Decentralization and local democracy in the World, Washington, DC
- Vivekanandan, J. (2009), *Multilevel Governance: Towards a New Paradigm for Sustainable Development in Laurence Tubiana* (eds.) et al, A Planet for Life: The Governance of Sustainable Development, AFD, TERI and IDDRI, Paris
- Weng, Y. ChungHsu, K., ve Bih, J. L. (2019), Increasing worldwide environmental consciousness and environmental policy adjustment, *The Quarterly Review of Economics and Finance*, Volume 71, February
- Wittayapak C. Vandergeest, P. (2010), *The politics of decentralization: Natural resource management in Asia*, Mekong Press, Chiang Mai, Thailand
- Young, O.R, (2002). *The Institutional Dimensions of Environment Change: Fit, Interplay, and Scale*. MIT Press, Cambridge, MASS and London
- Yang, Z.F., Su, M.R. ve Xu, L.Y. (2006), A case study of urban environment-economic management in Xiamen, China, *Aquatic Ecosystem Health & Management*, Volume 9, Issue:1